

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână : DUMINECA.

<p>PREȚUL ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungaria : Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor. Pentru România și străinătate : Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.</p>	<p>PREȚUL INSERȚIUNILOR :</p> <p>Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte 8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.</p>	<p>Correspondențele să se adreseze Redacțiunii „BISERICA și ȘCOALA“ Ear banii de prenumerațiune la TIPOGRAFIA DIECESANA în ARAD.</p>
---	--	--

Cultura psihologică a învățătorului.

— Studiul copilului. —

II.

Ne întrebăm, se dă oare candidaților de învățători din institutele noastre de preparandie prilej pentru a deveni la timpul său buni psihologi în sensul postulatelor amintite? Se află ei oare în condiții de a-și putea însuși cele mai de căpetenie cunoștințe privitoare la dezvoltarea vieții sufletești în general și a se putea clarifica asupra celor mai însemnate dintre variatele și multiplele probleme psihologice pe cari mintea omenească le-a iscodit întru promovarea intereselor educației?

Sunt ei puși apoi să observe și astfel să străbată înșiși un pas din drumul cel lung și colțuros pe care l-a parcurs omenirea până a descoperit un colț din tainele sufletului? În sfârșit, li-se oferă terenul necesar pentru aplicarea cunoștințelor psihologice încă în decursul studiilor preparandiale?

Intru aflarea răspunsului să conștăm planul de învățământ. Iată partea ce ne privește! *Scopul* studiului psihologiei în preparandii este: «Cunoașterea fenomenelor psihice în legătură cu principiile generale relative la cultivarea acelor fenomene». Adecă cu alte vorbe psihologia teoretică și nimic mai mult.

Dar se va zice, că doar elevii cursurilor ultime umblă și în școala de aplicație, unde au ocazie de a pune în praxă cunoștințele teoretice!

Să ne uităm puțin, ce se face în școala de aplicație?

Se predau și se ascultă lecții de model, apoi se mai face și critică asupra lecțiunii, după modul cum aceasta a fost luată și predată. Să băgăm bine de seamă, că aceste lecțiuni — cari trebuiesc coborâte totdeauna la gradul de pricepere al școlărilor, calculat în termen mediu —

le pregătesc candidații de învățători în cele mai multe cazuri fără de a cunoaște bine cel puțin câțiva dintre elevii școalei de aplicație. Adecă târgul se face fără de întrebarea tuturor celor interesați. Se înțelege, că prin procedarea asta rezultatul adeseori nu este acela, pe care l'ar aștepta unul sau altul după atâta trudă ce și-a dat cu compunerea lecției. Poate că prelegătorul s'a acomodat gradului de pricepere, dar având în vedere numai măsura generală, ce trebuie aplicată — să zicem de pildă — pentru cursul al V-lea: el a scăpat din vedere că cu elementele cursului variază de la un an pe altul și valoarea intelectuală al acestui curs!... Nemulțămirea provine deci de acolo că prelegătorul nu a căutat să se convingă dacă măsura generală se potrivește sau ba în cazul dat. Firește, că o pătește apoi ca și croitorul — la care ducându-se un băiat de 14 ani să-și tocmească un rând de haine — nu a luat măsură de pe corpul băiatului, ci a căutat într'o carte oare-care, să scoată de acolo, ce mărime ajunge omul la vârsta de 14 ani.

De regulă »pedagogul îmbracă, încălță, acoperă toate sufletele în acelaș chip. El are numai marfă gata« (Claporède).

Aceasta este lipsa pe care o simte mai ales învățătorimea noastră, pentru că la noi nu i-se dă încă nici o atenție studiului copilului, care ne învață și ne dedă la cercetarea cazurilor concrete, la cunoașterea elementelor cu care de fapt avem de lucru.

Se face poate aiurea mai mult decât la noi? Da! Se face în școalele din America, Anglita, Franca, Germania, România și la școalele de stat din patrie. În unele locuri începutul s'a făcut mai de mult în altele mai târziu. Tendința susținătorilor de școale din aceste state — și mai ales tendința învățătorimei — este de a întrupa principiile pedagogiei moderne, care — părăsind

terenul metafizic de slab profit — a luat-o pe calea științelor naturale, pe calea experimentală, că să poată „așeză învățământul pe baza sa firească, adecă pe cunoașterea copilului“.

Pentru a ilustra felul de lucrare pornită în direcția aceasta dau drept exemplu un caz concret. Dl Petru Popescu, profesor de filozofie dă în »Revista învățământului (nr. 2 din 1906) observațiile sale făcute asupra evoluției psihice a doi copii, urmărindu-i cu atenție pe unul până la vârsta de 1 $\frac{1}{2}$ an, pe celalalt până la vârsta de 3 ani și 7 luni.

În aceste restimpuri a pândit țâșnirea instinctelor naturale, apariția sentimentelor felurite, inteligența, voința și îndeletnicirile de tot soiul în șirul după care aceste s'au urmat.

Interesul nostru crește dela o clipă la alta, văzând; că ajungem a cunoaște tot mai multe din complexul însușirilor, cari alcătuiesc compoziția sufletească a copiilor de sub controlul ochiului nostru.

Asemenea observații se culeg și se adună și în celelalte țări, de care făcurăm pomenire și încă aici lucrările decurg în proporții cu mult mai mari. Totodată se vedește nizuința de a deșteptă interesul public asupra însemnătății studiului copilului. Spre acest scop cei competenți scriu scrieri de valoare, articole de ziare; alți de altă parte înființează societăți, aranjază expoziții și congrese ale copilăriei, unde se expun și studiază lucrările de tot felul ale școlărilor de toate gradele; și iarăși alții cu dare de mână clădesc laboratoare și le provăd cu aparatele trebuincioase pentru descrierea și măsurarea feluritelor funcțiuni psihice (timpul reacțiunii, hotarele oboselii, timpul memoriei etc.)

(Sfârșitul va urma).

Aurel Bratu
profesor.

Sfințirea bisericii din Șiclău.

Duminea trecută a avut loc sfințirea bisericii restaurate prin împodobire, a frumoasei biserici din comuna noastră frunțașă Șiclău.

Încă de Sâmbătă a plecat P. S. Sa D-l Episcop diecezan, împreună cu suita sa, din Arad, cu trăsuri, la Șiclău, fiind întâmpinat pretutindeni, ca un strălucit împărat, cu banderii și urale, din partea poporului credincios din puternicile noastre comune, prin cari a trecut și cari dela mic pân' la gârbov de bătrânețe, eșit-au să vadă pe Arhiereu.

Însoțitorii P. S. Sale au fost: P. C. S. R. Ciorogariu, protosincol, P. On. D-ni G. Popovici, referent, Pr. Givulescu, protopop, apoi On. D-ni Dr. I. Suciș, Cornel Lazar și Victor Faur, diaconi, ș. a.

La comuna Șofronia, sunt întâmpinați de banderii și șiruri de căruțe, al căror sfârșit nu se mai vede și care se țin lanț, în decursul întreg drumului, ridi-

când solemnitatea actului. La intrarea în *Curtici* P. S. Sa e bineventat de P. On. Dn. Dr. I. Trailescu, protopop tractual, iar în comună e întâmpinat de preoții îmbrăcați în ornate, vuit de clopote și tunete de treascuri.

În biserică ține P. S. Sa o foarte instructivă predică, arătând cât de rele sunt urmările certelor și neînțelegerilor, a intrigilor, zarvei și răutăților, păcate cari corump moravurile, produc îndepărtare dela biserică. prin ce se provoacă cumplite dezastre atât în viața sufletească, ba și în cea materială.

În *Mareș* P. S. Sa este de asemenea primit cu mare pompă. În predica P. S. Sale se accentuiază, cu multă potrivire, urmările nefaste, provenite din hârjoneala dintre oameni, care produce rătăcirea și contribuie la lățirea, în lipsa de curetenie a sufletului, ca și a trupului și îmbrăcămintelor, contribuie la răspândirea plăgi bapfizmului.

Cu banderiu falnic de flăcăi călări, șiruri de trăsuri și sunet de clopote întâmpină pe Arhiereu comuna Șiclău.

Protopretorul Gr. Mladin bineventază pe P. S. Sa, vorbind ungurește; în numele comitetului parohial vorbește inteligentul țărăn Simion Codreanu, căroră P. S. Sa le mulțumeste de primire, apoi convoiul intră în comună, în întonarea de cântece religioase.

Iluminație și un arc de triumf cu „Bine ați venit“ primesc pe ilustrul oaspe, care a fost găzduit la vateranul preot, venerabilul I. Codreanu.

În seara zilei s'a făcut privityherea, de P. On. D-ni G. Popovici, Pr. Givulescu și Dr. I. Suciș, în prezența P. S. Sale, asistând un număr public.

Actul sfințirii s'a făcut Duminecă dimineața, durrând serviciul divin până la orele 3 p. m.

În înălțătoarele rugăciuni ale bisericii noastre este dus, dela casa ospitalului preot On. d-l I. Codreanu P. S. Sa la biserică, de clerul îmbrăcat în ornate.

La slujbă pontifică P. S. Sa, asistat de: P. T. D-ni R. Ciorogariu, G. Popovici, Pr. Givulescu, C. Lazar (Halmagi), preoții I. Codreanu, G. Petrovici (Pîlul-Mare), I. Iercan (Șiclău), A. Varga și A. Papp (Socodor). Al Popovici (Bichiş), I. Avram (Mișca), Crainic, Todor (Nădab), Pantoș (Vârșand), Turic (Otlaca), Leucuța (Șimand), Ardelean (Chitighaz), diaconii Dr. I. Suciș, C. Lazar și V. Faur.

În decursul serviciului, la care a cântat perfect de frumos corul seminarial, sub conducerea profesorului Trifon Lugojanu, diaconul V. Faur a fost hirotonit de preot, iar elevul teologic N. Codreanu a fost tuns intru ceteș.

În predica ascultată cu perfectă atențiune și multă pietate de P. S. Sa, înaltul Arhiereu laudă vârtutea poporului românesc din Șiclău, care atâta s'a însufleșit pentru biserică sa, încât n'a pregetat de a cheltui 20,000 cor. pentru împodobirea bisericii cu pictură și sculptură de preș, lucrate de prictorul Zaicu și sculptorul Bosioc, talentații nostri artiști. Nu mai puțin merită laudă Șiclăuanii și pentru faptul că s'au dovedit

de oameni harnici și la muncă, prin ce, din darul lui Dumnezeu, au început să se salte și înainteze în bunăstare, după cum se recunoaște aceasta din starea lor economică.

Pentru toate acestea, se adresează P. S. Sa tinereții, îndemnând-o să cinstească pe bătrâni, cari le lasă o biserică atât de frumos restaurată prin jertfa și contribuțiunea lor; să-i imiteze pe bătrâni și pe părinți în munca lor fără preget și alipirea de sf. biserică, fiind aceasta datoria, mângăerea și mântuirea, pe care o poate nădăjdui omul, implinindu-și datorințele sale.

După încheierea serviciului divin, s'a dat o masă în școala învățătorului M. Capra, unde au mai luat parte dintre onorațorii și străini de comună și de bisericani, d-nii Gr. Mladin și Dr. Fülöp, protopretorul și pretorul cercului, M. Velici din Chișineu, Dr. St. C. Pop, deputat, ș. a.

S'au rostit mai multe toaste, în ordinea stabilită; pentru Maj. Sa, pentru P. S. Sa, pentru credincioși, ș. a.

Duminecă seara P. S. Sa s'a întors la reședință, însoțit de suita sa.

Anchetă școlară.

Consistorul diecezan s'a preocupat în timpul din urmă mult de ideea, ca cursul de repetițiune a școlii populare să-l apropie cât mai mult de interesele reale ale poporului susținător de școala confesională. Ajungerea acestui scop a aflat-o a fi condiționată de îndrumarea cursului de repetițiune în direcțiunea economică, va să zică, cursul repetițional să îmbrățișeze acele ramuri ale economiei, cari cvadreează cu izvorul de trai al populațiunii în deosebite locuri ale diecezei.

Pentru ajungerea acestui scop real al școlii era nevoie, ca școala de repetițiune să se organizeze în direcțiune economică, după cum o cere aceasta și ordinul de sub nrul 66,569 dela 24 Sept. 1902 al ministerului ungar de culte și instrucțiune publică.

Afacerea aceasta fiind de natură organizatorică și reclamând o deosebită chibzuință mai ales și din motivul, că sus provocatul ordin ministerial conține îndrumări, cari privesc hotărîtor caracterul confesional al atărur școli de repetițiune economică — a fost încredințată spre studiere unei anchete din 17 inși, constituită din protopopi, preoți și învățători din dieceză.

Ancheta s'a și întrunit Mercurea trecută la Consistor, fiind de față, sub conducerea dlui avocat Emanuil Ungurean, membrii: Voicu Hamsea, Ioan Georgia, Procopie Givulescu protopopi, Nicolae Martinovici preot, apoi Iosif Moldovan, Iuliu Grofșorean, Protasie Givulescu, Nicolae Boșcai, Ioan Vanu, Ioan Ardelean, Demian Sebeșan, Petru Vancu, și George Tomi, luând parte și dl Dr. George Ciuhandu, referentul școlar, dar nici un profesor dela institutul central școlar al diecezei.

Afacerea luându-se la desbatere, ancheta a ajuns la rezultatul, că pentru deslegarea temeinică și norocoasă a chestiunii, se simte nevoia înființării unei școli economice superioare în Arad, provăzută de o persoană de specialitate, unde să se dea elevilor dela institutul diecezan, atât teologilor cât și pedagogilor, cunoștințe teoretice și practice în ale economiei. Tot aceasta școală ar fi chemată să dea învățăminte într'un

curs anume și învățătorilor în aceasta privință; pentru că numai în acest chip se păstrează unitatea pedagogică a învățământului teoretic cât și în practica economică. Astfel apoi ancheta a ajuns și la aceea stabilire, că nu e nici necesară înființarea de școli economice centrale în protopopiate, mai ales și pentru că atari școli nu au bază legală de a putea fi organizate, iar dacă ar și avea bază legală, susținerea lor ar întâmpina greutăți prea mari.

În conglăsuire cu aceste stabiliri ancheta a ajuns și la hotărîrea, ca școlile de repetițiune din întreaga dieceză să fie prefăcute în direcțiune economică, conform trebuințelor locului.

Ancheta a și format un proiect de regulament pentru organizarea învățământului de repetițiune în aceasta direcțiune, indicând tot odată și materialul ce ar fi a se propune.

Propunerile anchetei vor fi înaintate la vremea sa Consistorului diecezan, pentru apreciere.

Evoluționismul și depravațiianismul.

(Continuare din Nr. 40).

I. Reflexiuni biologice.

Conform legii biogenetice și biologice, ce o cunoaștem prin abstracțiune de la fenomenele vieții, planta, animalul și omul petrec dela stadiul embrional până la pubertate, productivitate și moarte, o dezvoltare prescrisă de scopul final existenței temporale. O lipsă de acțiune evoluționistă în natură nici când nu este posibilă, căci chiar cadavrul, din care în momentul morții a dispărut principiul de acțiune și de viață, prin procesul de descompunere organică este supus unei acțiuni interne naturale, care are atribuția naturală de a-l redesvoltă din corp orgalnic în materie inertă originară.

Embrionul de ex. cel omenesc produs în mod spermatic prin un șir de formațiuni, la început nu diferă formal de cel animalic, de abia după 2 luni se pot notifica diferențe specifice și după 40 săptămâni deocamdată specific deplin dezvoltat se ivește prin naștere în lumea empirică, ca să ocupe un loc în specia »om«, din care face parte.

Omul se naște ca o ființă specific deplină, dară individual încă nedesvoltată și de aceea debilă pentru misiunea sa finală. Ca să și-o poată plini, el trebuie, afară de corpul matern, să urmeze evoluția individuală, spre care scop Creatorul i-a instituit o îngrijire parentală.

Copilul dintru început lipsit de toată inteligența dispune numai de un simț comun, ca să poată semnaliza foamea deocamdată identică cu setea, neîndamânarea și durerea. Cum corpul său e cu totul inabil, asemenea și sufletul său este o foae nescrisă. Lipsindu-i de acea conștiința de sine, el duce deocamdată o viață vegetativă. Precum fătul în plăcența maternă se desvoltă dela embrion până la ființă de specie și dela copil debil până la individ capabil de mi-

siunea sa finală, analog și spiritul homuncului copil face paralel cu dezvoltarea organică o dezvoltare proprie conformă cu misiunea sa. Dezvoltării embrionale îi corespunde evoluția conștiinței de sine afară de corpul matern iară celei fizice cea intelectuală. Dară atât cea embrională și cea fizică cât și cea a conștiinței și cea intelectuală progresează prin cooperarea a doi factori instituiți de finalitatea creatorului. Inmanenta forță naturală, ce mână dezvoltarea dinlăuntru în afară, asimilează alimentele centripetale în necesarele formațiuni. În corpul matern copilul crește prin sângele afară de dânsul prin laptele mamei și prin nutrețul aplicat, de asemenea se folosește naturala evoluție sufletească de impresiile esteriore direct și indirect educative.

Senzorul ajungând la deplină dezvoltare, copilul devine și intelectual capabil a deosebi obiectele, ce-l încunjură. Cu capacitatea comparării și separării lor începe șirul imaginilor de abia urzite, căror le dă rost prin simple articulare, vocalizări, silabizări și în urmă prin grai care încă face o dezvoltare esențială și formală. Aceste amplificându-se cu timpul prin repetită proiectare, copilul se deprinde a estrage din dânsesele noțiuni, a deosebi cauza de efect, și când a ajuns acel etat intelectual a rosti verbal tot ce poate cugeta și a calcula consecințele și faptele cu ideea «bine și rău» atunci el intră în stadiul responsabilității morale.

Primul restimp de evoluție intelectuală arată două stadii, dintre cari cel dintâi e al concretismului, pentru că copilul operează noetic numai cu obiectele concrete, ce-l încunjură și-l impresionează. Chiar singur se privește de obiect, de aceea el vorbește în persoana a treia. În studiul succedental abstracțiunii el nu mai întreaba ca înainte numai, ce-i aceasta sau aceasta, ci căutând cauza întreabă «de ce». Trezindu-se cu capacitatea separării conștiinței de sine, el se deosebește de obiectele concrete, de aceea începe a vorbi în persoana întâia.

Precum cu compararea și separarea obiectelor începe capacitatea imaginării, asemenea cu compararea, determinarea, separea și asocierea ideilor începe studiul reflexiunii și al raționării adolescente.

Acceptivitatea înaintează, fantazia începe a se desvâli spre a prinde la aripi și prin diversele ei direcții a dă rost specialelor talente, cari la unii se trezesc timpuriu, la alții târziu, eară la alții nici când.

Dară tot ce băeatul interpretează și întrelasă de frica pedepsei sau pentru răsplată, e lipsit de adevăratul fundament etic. Sensualismul empiric aderent inferiorului grad de cultură intelectuală, încă mult timp rămâne motor moral,

căci băeatul studiază numai spre a trage din mulțumirea, bucuria și iubirea părinților folos trecător, mai apoi spre a-și asigura o bună existență. Chiar și cele mai nobile sentimente, ca iubirea de părinți, de amici de muncă, de Dumnezeu și de știință intră pe aceeași cale în sufletul său.

Poporul vulgar ca în T. V. binele nu-l face pentru dânsul, nici de rău nu se ferește decât din interes de bună stare sau de frica pedepsei și a dezastrelor temporale. Ține sărbători și posturi pentru sănătate, apărare de grindină, secetă și foc; nu e capabil a raționa, că nu pasivitatea sau acțiunea fizică, ci dispoziția internă și pozitivă e izvorul și criteriul religiozității adevărate. Toate obiectele, plinirile și aamenii, copilul le apreciază după plăcerea, ce-i o aduc, concepțiile «bun și plăcut» deocamdată le privește de identice, toate le aprobează după cum îi convin nu după cum sunt, crede în cece dorește și ce nu îi aduce plăcere senzualistă, pentru dânsul nu are nici un preț — de aceea și preponderante subiectivității sale. (Va urma).

Tactică rea.

Despre poporul român din comitatul Bihor s'a zis nu odată, că este un popor lăsat în grija sorții, un popor căruia i-se tinde puțină mângâiere sufletească și care primește o neînsemnată lumină și creștere în școala sa. Nu e deci nici o mirare, că este atât de înapoiat, atât de fără nici o învățătură. Din aceste circumstări detestabile lumea judecătorească face o concluzie nedreaptă, spunând, că vina o poartă candidații de preoție cu bune pregătiri, fii ai Bihorului, cari, după ce și-au terminat studiile, nu se mai rentore în țara lor și acolo să răspândească lumină, să lucreze în agrul lui Hristos, ci fug la „câmpie“ și la parohii cu venite grase.

Aceasta invinuire însă azi nu mai poate corespunde adevărului. Din institutul nostru teologic pedagogic a eșit o pleadă însămnată de tineri, cu largi cunoștințe, cari și-au îndreptat cugetul și inima spre poporul din Bihor și în sufletul lor de oameni cinstiți luat-au hotărâre să-și pună toată munca lor fizică și intelectuală pentru fericirea și ridicarea poporului român de acolo.

Intimpină însă mari și multe greutăți. Nici atât nu pot răsbi contra întunecului, ca cel puțin să fie aleși.

Și sunt pedeci provenite parte din neștiința și sărăcia poporului, parte dela protopopi, în mare parte și dela candidații de preoție sau dascălie.

Poporul fiind sărac și exploatat fără nici o milă nu poate suportă greul vieții, deci se străduie să-și ușureze traiul și sarcina grea ce-i apasă umerii, așa cum poate. Dacă trebuie să-și aleagă învățător, nu alege pe unul cu calificățiune recerută, care își înaintează recursul pe baza concursului publicat și care

vine cu gând bun și inima caldă a-i lumina, ei alege pe cutare cantor, care a făcut cu ei vre-o învoială și tânguială pe lângă un salar bagatel. Astfel se întâmplă apoi, că cu astfel de învățatori rezultatele examenelor sunt puțin favorabile și sporul în școală neînsemnat. Astfel se întâmplă, că în Bihor sunt dascăli cari după o activitate de 15 ani n'au putut crește măcar un băiat care să cânte Apostolul în biserică cel puțin în sărbători mari.

Cântăreți de strană avem numai în rare parohii!

Mai tot așa stăm și cu preoțimea noastră. Unde sunt doi recurenți; unul cu pregătiri bune și calificare de clasa primă și altul cu slabe pregătiri, eșe învingător cest din urmă.

Și de ce? Pentru că primul își măsură puterile cu demnitate, cu inteligența sa, dar al doilea se dimite la tocmeli. Cunosc chiar protopopi — din timpuri mai vechi — cari trimit pe candidați să se târguiască cu credincioșii, și cari favorizează mai bucurosi pe cei fără recerute pregătiri, decât pe cei cu opt clase și maturitate. Hotărit, că atari protopopi nu sunt conduși de adevăratele interese față de așezămintele noastre. Nici nu se vede vre-un rezultat bun în urma activității lor!

Prin cele spuse am urmărit scopul de a arăta, ce tactică rea s'a întrebuițat în trecut, ce să nu dea Dumnezeu să fie întrebuițată și în viitor.

Aceasta tactică rea se poate însă îndrepta. Totul depinde dela protopopi și concurenți. Protopopii să fie paznicii rânduelilor bune și legeri bisericești, deci să nu sufere abuzuri, iar concurenții să stea față în față ca adversari cinstiți, luptându-se numai cu armele îngăduite de biserică. Atunci mersul lucrărilor va lua altă înfățișare și mulți tineri vor fi scutiți de învinuirea ce li-se aduce pe nedreptul, atunci Bihorul va avea mai mulți preoți cu pregătiri bune, și atunci voi răsbi și eu să ajung în serviciul bisericii acolo, unde mă duce dorul de muncă cinstită.

Petru E. Papp.

Activitatea mitropolitului Sava II. Brancovici,*)

(Urmare.)

Nu i-s'a pus mitropolitului Sava Brancovici nici un fel de condițiune pentru promovarea calvinizmului. Di contră toți principii transilvani, cari s'au succedat în timpul său, începând cu Rákoczy până la Apafi, toți i-au făcut voie,¹⁾ căci Sava Brancovici eră un *personagiu politic potrivit pentru misiuni în străinătate, un om, a căruia faimă se întinde peste hotară.*²⁾ De multe ori a fost trimis în solie la principii Moldoveni și Munteni, și în Rusia.³⁾ Având o prea întinsă cunoștință de oameni și de afacerea lucrurilor omenești, pentru a-și asigura poziția el ceru și obținu confirmarea dela fiecare din acei principii efemeri, adecă Fran-

* Reproducere din Mitropolitul Sava II. Brancovici de V. Mangra.

¹⁾ G. Barițiu: Părți alese din Istoria Transilvaniei t. I. p. 141.

²⁾ N. Jorga: Sate și preoți p. 65.

³⁾ Raici: Biografia lui Sava Brancovici, »Speranța« 1869 p. 159. Cserei la Sincăi: Cronica, a. 1680.

cisc Rhédei, Acațiu Baresai, Ioan Kemény și în urmă Apafi.¹⁾

În anul 1657 Rákoczy porni război în contra Polonilor, dar fu bătut și silit să abzie de domnie, și apoi încercând a doua oră a se face domn provocă incurziunea Turcilor și Tatarilor în țară contra lui și întru ajutorul lui Acațiu Baresai. Aceștia pustiiră (1658) cu sabie și cu foc țara, stricară cetatea Alba-Iulia și cu dansa împreună și reședința mitropolitană.²⁾

În locul lui Rákoczy fu ales Acațiu Baresai, fostul Ban de Lugoș și Caransebeș, care la 9 Ianuarie 1659 întări diploma de numire a lui Sava Brancovici, dată la 28 Decembrie 1656 de Georgio Rákoczy II., mai anectând la teritorul supus jurisdicțiunei sale expres și districtul Făgărașului... *Ecclesias Valachales in Districtu etiam Fogarasiensi existentes Episcopatuui et iurisdictionis ipsius anectimus.*³⁾ Dar Rákoczy trimise sol la poartă, silindu-se a îmblânzi pe Turci cu daruri, numai să-l îngăduie să rămână prinț al Ardealului, ei deodată a trimis și la Cozaci (Ruși) pe mitropolitul Sava Brancovici pentru ajutor asupra Turcilor, pe carele, când se înturnă cu bună făgăduință dela Cazaci, l'a prins principele Moldovei, și l-a trimis la Poartă⁴⁾, de unde a urmat că pentru perfidia lui Rákoczy Turcii intrând de nou la 1660 în Transilvania, prădară țara și mai înfricoșat. În fine Rákoczy murî în anul 1660, Baresai fu omorât de Ioan Kemény în 1661, și Ali pașa trimis de Sultanul în Ardeal, ca să curățe țara de oastea lui Rákoczy, proclamă în 14 Septembrie 1661 pe Mihai Apafi domn al țării⁵⁾.

Mitropolitul Sava în tot timpul acestor nenorociri căută să mângăie pe credincioșii săi cu vorba și cu fapta; luă parte la dieta ce o ținu principele Baresai la începutul anului 1659 la Bistrița⁶⁾, și prin neobositetele sale stăruințe dobândi dela principe diploma din 15 Martie 1659 prin care preoții români se scutesc de toată darea dijmelor și a nonelor din vite și produse.

Iată cuprinsul acelei diplome:

„Noi Acațiu Baresai și c. l., facem înștiințare prin rindul acestora tuturoră, cărora se cuvine, cum că cugetând noi dupa datoria diregătoriei noastre, să vedem și să cercăm starea preoților românești din țara noastră a Ardealului și din părțile Ungariei celor împreunate ei, am cunoscut cumcă ei pentru multe feluri de împedecări ce au, abia pot să facă destul chemării sale, mai ales pentru aceea, pentru că din vremile cele dintâie ale prinților țării aceștia a Ardealului, cari mai înainte de noi au fost, cu plățirea și stoarcerea dijmelor, a nonelor și altor lucruri de acestea prin diregătorii cei la aceasta puși (fără de indoială peste voia părinților numai folosul său căutând, cu afurisită orbire se asuprese, carea și legii Dumnezeuiești și chemării sale cei bisericești se împotrivesc. Drept aceea noi din născuta cu noi milă, care pururea o avem, căutând și la rugăciunea prea cinstitului Sava Brancovici, episcopului

¹⁾ G. Barițiu l. c. Raici: Speranța 1869 p. 158. Pesty Frigyes: A szörényi bántag, I. p. 360.

²⁾ Documente istorice p. 129.

³⁾ N. Dobrescu: Fragmente privitoare la Istoria bisericii române. Budapesta, 1905, p. 37—38. Vezi Adn. N. II.

⁴⁾ Sincăi: Cronica, a. 1660, N. Jorga: Sate și preoți p. 68.

⁵⁾ G. Barițiu, o. c. p. 3.

⁶⁾ N. Jorga: Sate și preoți p. 64.

tuturor bisericilor românești în țara noastră și la a protopopilor, de toată darea dijmelor și a nonelor, adică de dijma grâului, săcarei, orzului, ovăsului, meiului, linteii, mazerei, bobului, fasolei, cănepei, inului, stupilor, mieilor, mieluseilor și altor vite și marhe, care s'au obicinuit a se dijmu și a se da fiscoiului nostru, milostivește am socotit să-i scutim și să-i mântuim, precum îi scutim și-i mântuim prin puterea acestor cărți. Pentru aceea vouă tuturor a ș. c., care trebuiți să știți, cetiți sau auziți acestea, vă poruncim tare și vărtos, ca și voi de aici înainte în toate vremile, pe protopopii și preoții românești cei din țara noastră a Ardealului și din părțile Ungariei cele ei împreunate, și pe următorii lor la darea dijmelor, a nonelor, a coitelor, împotriva privilegiului nostru acestuia a-i silii și a înteti sau pe ei, sau pe următorii lor de aici înainte în persoanele și lucrurile lor a-i turbură, supără, sau păgubi să nu îndrăzniți oarecumva. Altmintrelea să nu faceți, și cetind acestea să le dați îndărăpt. Dat în cetatea noastră a Bistriței, în 15 Martie din anul 1659¹⁾.

Acație Barciai.

(Va urma.)

CRNOICA.

Hirotenire. În 11 l. c. din incidentul sfințirii bisericeii din Sclău, P. S. Sa Domnul Episcop Ioan a hirotonit întru preot pe diaconul Victor Faur alesul paroh în comuna Govoșdia, protoprezviteratul Buteni.

Convocare. Consistorul mitropolitan e convocat pe 13/26 l. c. Intre obiecte e și promulgarea hotărârilor congresului din a. c.

Convenire la 20 de ani. Luni s'au intrunit la Seminarul din Arad 17 preoți, cari acum 20 de ani au părăsit băncile aceleiași școale. Au absentat, din numărul total al foștilor colegi de bancă 3, și au răposat 4.

Ne procură o deosebită plăcere, de a putea constata, că aceasta serie a dat preoți de frunte bisericeii noastre, dintre cari un protopop, trei asesori consistoriali, cinci distinși cu brău roșu și un scriitor de incontestabil talent, ale cărui prețioase articole, bisericesti, sociale și literare, vor fi în parte cunoscute și cetitorilor nostri.

Iată numele acelor preoți ai nostri: Cornel Lazar (protopop Hălmașiu), C. Ursuț (Șepreș), I. Ștefănuț (Mândruloc), Traian Mager (Saturău), Vichentie Petrovici (Toracul-mic), V. Pantoș (Varșand), Ter. Opreanu (Cenad), A. Moțu (Mișcolț), G. Braja (Gai), I. Petrilă (Conop), G. Morar (Bel), P. Pinte (Voivodeni), I. Suci (Labasint), A. Iancu (Zarand), I. Iercan (Siclău), P. Ana (Taut).

Duminecă s'a ținut *Te Deum*, pentru profesorii lor răposati; la Seminar au asistat la o prelegere și au ținut o ședință de comunicări prietenești. La „Crucea albă“ s'a dat o masă comuna, iar onoruri au făcut în corpore la P. S. Sa și la Dl Director seminarial.

Himen. — Dl Atanasie Popovici, funcționar la banca „Victoria“ și D-șoara Mărioara Tămaș, logodiți. — Arad, Șiria.

— Dl Niță Popescu ales preot și D-șoara Angelina Dejanu, își vor serba cununia Duminecă în 12/25 Novembrie la orele 3 după amiază în biserica gr. ort. română din Toracul-Mare. — Covășint, Toracul-Mare.

Sincere felicitări!

¹⁾ Șincai: Cronică, a 1660. Vezi Adn. Nr. III.

Apel. Subscrisul în numele reuniunii noastre învățătoresți din părțile bihorene, alerg cătră toți binevoitorii și spriginitorii cauzei noastre școlare, în special cătră toți st. Domni autori de opuri pedagogice literare, economice, în fine cătră toate st. persoane cari doresc desvoltare și înaintare poporului românesc, să binevoiască a contribui la sporirea acerii bibliotecii noastre prin dăruire de opuri ori și prin ajutoare în bani. Dăruirile de ori ce natură cari la timpul său se vor evita pe cale ziaristică, au a se trimite la adresa subscrisului bibliotecar în Cheriu (Nagă-Kér p. u. Fugyi-Vásárhely com. Bihor). Cheriu, la 8 Noemvrie 1906. Meletiu Suci inv. bibliotecar.

Concurs. Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român va da pentru anul școlar 1906—1907 un stipendiu de 200 cor. din „Fundațiunea George Boieriu“ din Vad pentru un elev de naționalitate română, ce urmează la vre-una din școalele medii din patrie, având preferință. în înțelesul literelor fundationale, rudele fericitului fundator.

Cererile pentru acest stipendiu se vor înainta Comitetului central al Asociațiunii în Sibiu (Nagy-Szeben) str. Morii Nr. 6., până la 1 Ianuarie 1907 st. n. însoțite de următoarele acte: a) certificat de botez, b) certificat de pe anul școl. 1905/6, c) certificat de pupertate, d) actele cari să constate înrudirea cu fericitul fundator.

Cererile intrate după terminul de 1 Ianuarie nu vor fi luate în conziderare. Sibiu din ședința comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. Iosif Sterca Șulutu prezident. Oct. C. Tăslăuanu secretar.

† **Necrolog.** Subscrișii cu inima sfâșiată de durere aducem la cunoștință tuturoc rudeniilor și cunoșcutilor trecerea din viață a preabunului și neuitatului nostru soț, tată, frate, socru, cumnat și bunice: Nicolae Serb protonotar în penziune a comunei Kétegyháza, care după un morb lung și plin de suferințe și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului în al 58-lea an al vieții și al 31-lea al fericitei sale căsătorii la 7 Noemvrie st. n. a. c. la orele 9^{1/2} seara. Rămășițele pământești ale scumpului defunct se vor așeză spre vecinica odihnă la 9 Noemvrie st. n. a. c. la 1^{1/2}3 ore p. m. după ritul bisericeii gr. ort. rom. în grădina familiară a cimitirului din loc. Kétegyháza, la 8 Nov. st. n. 1906. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată! Văd. Alexandra Serb nasc. Arsiciu ca soție. Elena Horvath nasc. Serb, Constanța Popoviciu nasc. Serb ca fiice. Gerasim Serb ases. ref. consist. în Arad ca frate. Andreiu Horvath paroh în Várad-Velenceze ases. cons. Aurel M. Popoviciu protonotar comunal în Kétegyháza ca ginere. Maria Serb nasc. Chirilescu ca cumnată. George Horvath ca nepot. Eleonora Popoviciu, Maria Popoviciu, Alexandra Popoviciu ca nepoate.

Cronică bibliografică.

Junimea Literară III. 11 are următorul sumar: Singur (schită) Liviu Marian. Unuia ce „a trecut jucând prin viață“ P. Condur. Coșbuc și Goga, Aspasia Lutia. Desfrunzită mi-i pădurea, V. Loichiță. Curăție (traducere) L. M. Dr. I. G. Sbierea Lazar Nicol. Cântec (poezie) G. Rotică Lui Alexandri (poezie) Filuț. Alexandri (discurs festiv) N. Gane. Poezia și alcoolul Liviu Marian. Tinerica (poezie) V. Huțan. Dări pe samă I. I. Nistor. Notițe bibliografice N.-r. Redacția și Administrația: Suceava (Bucovina) strada Sturza Nr. 655.

Albina X. 5. G. Coșbuc, *Dac'o vrea Dumnezeu!* P. Gârboviceanu, † G. Misail. Gr. Teodosiu, Lipitorile satelor de V. Alexandri. Congresul societății agrare. Târnosirea bisericii sf. Treime din Craiova. Păstrarea strugurilor cu ciorchinul verde. Dr. Lux, Furtunile. Grăul românesc în 1906. Învățământul agricol în România. Câte bănci sunt în țară? Revista. Cronica Propuneri, etc.

Șezătoarea Săteanului VII. 9 și 10. Deșteptarea sătenilor. Lumea veche și nouă, G. Coșbuc. Clipe ferice dar pierdute, Al. T. Dumitrescu. O nouă îndrumare, de C. At. Cămeniță. Despre termene în judecări, Țunescu. Îndrumări pentru podgoreni, G. Săpunaru. Români macedoniei în țară, Cămeniță. În amintirea fraților Macedoneni. Pe banca curții cu jurați (poezie) Em. Părăianu. Casa gospodăriilor țărănești, D. C. Klein. Profitul din grădini. Ciangăii, I. Postelnicescu. Pregătirea stupilor. Cum se cunoaște vinul curat etc.

Câteva meditațiuni, pentru pregătirea tinereții în lupta pentru viață (Reproducerea scrisorilor pedagogice, publicate în Revista învățătorilor din 1901,) de *Matei E. Mihăescu*, absolvent al școlii de agricultură. — Focșani, br. pag 27. Prețul 20 bani.

Au apărut în editura *Ciurcu* Brașov:

Sanda, nuvelă de *Iulia B. Hașdeu*. 16 fil.

Matematică financiară (interese compuse, rente, anuități, efecte publice, curs asigurări asupra vieții și tabele) de *A. Ciortea*. 3 cor.

Deprinderi de stil și compozițiuni pentru școlile primare, de D. Lupan și I. Dariu. 30 fil.

Baba la șezătoare, bazm în versuri de G. Nicolici și *Mircea Ciobănașul*, poezii populare. 20 fil.

Wilian Tell, piesă în 3 acte, prelucrată liber după Fr. Schiller de I. Baciș, preot în Șoimuș. Prețul 5 bani (Biblioteca teatrală, ed. Ciurcu).

Românca I. 11—12 cuprinde: Doamnele Micle, A. X. Lac oglindă (poezie). Povestea crinului (p.) Căutarea paternității, Nelly Cornea. Expoziția română, Adela Xenopol. Poezie, Virginia Micle-Gruber. Congres, în Carpați, Scrisori, etc.

Poșta Redacției.

Timișoara. Trimiteți o critică competentă și obiectivă, ca s'o publicăm; mai mare grație nu este.

Concurese.

Pentru îndeplinirea parohiei vacante din **Chelmac**, protoprezviteratul Lipovei, se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în foaia diecezană „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu aceasta parohie sunt:

1. Una sesiune parohială de 30 jug. pământ, parte arător, parte fânaș.
2. Casa parohială cu 3 odăi și cuină cu curte și grădină și un tăchiu.
3. Birul preoțesc uzuat și anume: 1 măsură cucuruz sfărmat sau 2 cor. dela fiecare număr de casă
4. Venitul stolar:
 - a) La înmormântări mari prohodul peste 7 ani 6 cor.
 - b) La prunci prohodul 2 cor.
 - c) pentru dusul mortului în biserică 2 cor.
 - d) pentru liturgie la mort 2 cor.
 - e) pentru ertăciune 2 cor.
 - f) pentru deslegare 60 fil.
 - g)

pentru fiecare stare cu evangelia 40 fil. h) pentru fiecare slujire a mortului acasă 40 fil. i) pentru sfințirea casei nouă (feștanie) 2 cor. etc. 5. Intregirea dotațiunii preoțești dela stat, după cvalificarea alegândului preot.

Alegândul preot este îndatorat a catehiza elevilor din școala noastră confesională fără altă remunerațiune. Dela recurenți se recere cvalificațiunea pentru parohii de cl. I. ear încât nu s'ar prezentă cel puțin 3 recurenți, cu cvalificațiune de cl. I se vor admite la candidare și recurenți cu cvalificațiune de cl. II.

Recurenții sunt avizați, ca recursele lor instruite cu documentele de cvalificațiune adresate comitetului par. din Chelmac, până la terminul susindicat să le subștearnă P. On. Domn Voicu Hamsea protoprezviter în Lipova (Lippa) precum și ca pe lângă observarea disp. §. 18 din Reg. pentru parohii, să se prezenteze în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sf. biserică din Chelmac, spre a-și arată desteritatea în cele rituale și oratorie.

Chelmac 19 Oct. st. v. 1906.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Voicu Hamsea* protoprezviter.

—□—

1—3

Pentru stațiunea învățătorească din **S. Lazuri** tractul protopopesc al Beiușului se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele sunt: 400 cor. în bani, 15 metri lemne 30 cor. Stolele cantorale, și anume: dela mort mare 1 cor. dela mic 40 fileri, cvartir liber cu grădină, și întregire dela stat.

Recurenții vor avea a-și trimite petițiunile cu documentele necesare conform Regulamentului în termenul prescriș la oficiul protopopesc în Beiuș, având a se prezentă la biserică în vre-o Duminecă ori sârbătoare.

Beiuș: la 31 Oct. 1906.

În conțelegere cu com. paroh. *Vasilie Papp* protopop.

—□—

1—3

Pentru stațiunea învățătorească nou organizată **Drăgănești** tractul Vașcăului se escrie concurs cu termen de alegere de **30 de zile** dela prima publicare în foaia oficioasă, pe lângă următoarele emolumente: 1. Dela comună în bani, bucate, lemne și pământ 400 coroane; dela stat întregire 400 coroane; cvartir și grădină. Cvinvenalul încă se va acoperi dela stat.

Ceice doresc a recurge la acest post sunt poștiți a-și trimite rugările ajustate în ordine dlui Moise Popoviciu adm. ppsc în Segyest u. p. Rieny și a se prezentă în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sfânta biserică din Drăgănești.

Din ședința comitetului parohial ținută la 4 Nov. n. 1906.

Ilie Lucuția
president.

Stefan Ghumbeșian
notar adhoc.

În conțelegere cu mine: *Moise Popoviciu* adm. ppsc.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului de paroh în **Țigănești**, tractul Peștesului, se publică concurs cu termen de alegere pe **21 Noev. (4 Dec.)** 1906.

Emolumente: 1. Un intravilan de 3 jugh. cat. 2. Un extravilan de 8 jugh. fânaț. Birul parohial, dela 46 Nr. de case, câte o măsură de cucuruz sfârmat. 4. Dela aceleași, câte o zi de clacă cu plugul, cine are vite de înjugat, cei seraci cu lucrul mâinii. 5. Ștolele obicinuite. 6. Intregirea dotației dela stat, conform cvalificației alesului. Darea după pământul parohial, va solvi-o viitorul preot.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie, documentele prescise de cvalificare, însoțite de petiția adresată comitetului parohial din Țigănești, să le înainteze subscrisului, în Mezó Telegd până la 19 Noem. (2 Dec.) 1906, iar dânșii cu stricta observare a §-lui 18 din Regulamentul pentru parohii, să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare, în s. biserică din Țigănești, spre dovedirea aptitudinilor în cântare și tipic, în slujba Dumnezeiască și oratorie.

Comitetul parohial.

In conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protoprezviter
—□— 3—3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului de paroh, înbinat cu cel învățătoresc din **Cuieșd**, protoprezviteratul Peșteș, se escrie concurs cu termin de alegere pe **21 Noemv. (4 Dec.) 1906**.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. Un intravilan de 1 jugh. și $\frac{1}{2}$ pământ arător. 2. Dela 56 numere de case câte una măsură de cucuruz sfârmat. Dela 56 numere de case câte una cor. bani de fân. 4. Tot dela aceste case, zile de lucru, câte trebuesc și anume: Cei fără vite de înjugat, cu lucrul mâinilor, iar cei cari au vite, cu plugul. 5. Ștolele obicinuite. 6. Pășunat pentru câte vite va avea, ale sale proprii. Contribuția după pământul parohial, va solvi-o preotul viitor. 7. Intregirea dela stat după cvalificația alesului.

Emolumentele ca învățător: 1. 600 cor. bani gata dela comună și dela Ven. Consistor. 2. Intregirea la 800 cor. 3. Cvarțir liber nou.

Doritorii de-a ocupa aceste posturi, petițiile lor, ajustate cu documentele prescise de cvalificare, adresate comitetului parohial din Cuieșd, să le înainteze P. O. Oficiu protoprezviteral în Mezó Telegd, până la 19 Noem. (2 Dec.) 1906 inclusive, iar dânșii cu stricta observare a §-lui 18 din Regulamentul pentru parohii,

să se prezenteze în sfânta biserică din Cuieșd, spre a-și arată dexteritatea în cant și tipic, eventual în serviciul divin și oratorie.

Comitetul parohial

In conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protoprezviter
—□— 3—3

Pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățătoresci dela școala poporală confesională gr. or. română mixtă cu cl. III—VI. din **Pilul-mare** (Nagy-Pél, com. Arad) tractul Chișineu, devenită vacantă prin penzionarea învățătorului Stefan Leucuța, se escrie concurs cu termin de **30 zile** compute dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Dotațiunea împreună cu această stațiune este: 1, salar în bani 1000 coroane; 2., 10 jughere à 1100 □ pământ estravilan; 3., patru stângeni lemne pentru încălzirea salei de învățământ; 4., pentru conferința învățătorescă 20 cor. 5., scripturistica 10 cor. 6., curatoratul școalei 24 cor. 7., stolele îndatinat dele înmormântări unde va fi pofțit; 8., locuință completă cu toate apartinențele recerute și grădină.

Dările publice după pământul beneficiat le plătește învățătorul; asemenea va avea să prqvadă cantoratul în sf. biserică și instruarea elevilor școalei de repetițiune fără altă remunerațiune, și îi va instrua în cântările de strană.

Învățătorului ales se asigură cvinevenalul legal după cinci ani de serviciu prestat în parohie.

Ceice doresc a ocupa această stațiune, sunt pofțiți a-și așterne recursele instruate conform legilor școlare în vigoare comitetului par. din Pilul-mare, pe calea oficiului ppezviteral, ort. român din Chișineu; iar în restimpul concursual să se prezenteze în sf. biserică din Pilul-mare, pentru a-și arată dexteritatea în cântare și tipic.

Dat din ședința comitetului paroh. din Pilul-mare ținută la 16/29 Octomvrie 1906.

George Petrovici
preș. com. par.

Teodor Leucuța
notar adhoc.

În conțelegere cu: *Dr. Ioan Trailescu*, protoprezviter
inspector școlar.

—□—

3—3

„Janus“ institut de asigurare mutuală pe viață în Viena

s'a fondat în anul 1839, din partea unui grup de bărbați nobili,
este cel mai vechiu „Institut mutual de asigurare pe viață“
pentru Austro-Ungaria.

Se bazează pe legile mutualității în puterea cărora accidentul capitalului anual trece în favorul celui asigurat.

➡ Premii eftine. Condiții de asigurare favorabile. ➡

Imprescriptibilitatea polițelor după 3 ani. Plătirea în caz de duiel și sinucidere după 5 ani.

Asigurare gratuită pentru caz de războiu. — Fără timbru de poliță și taxă de stat — Plătire la moment.

Starea de asigurare 111.000,000 cor. \$ Averea institutului 31.000,000 cor.

Sumele de asigurare plătite până acum 56.000,000 cor.

Informațiuni indatoritoare dă:

==== Agentura generală pentru Ungaria de sud în Timișoara-Fabric. ====

LERCHENGASSE NR. 17. (N-rul Telefonului: 422).

(33)